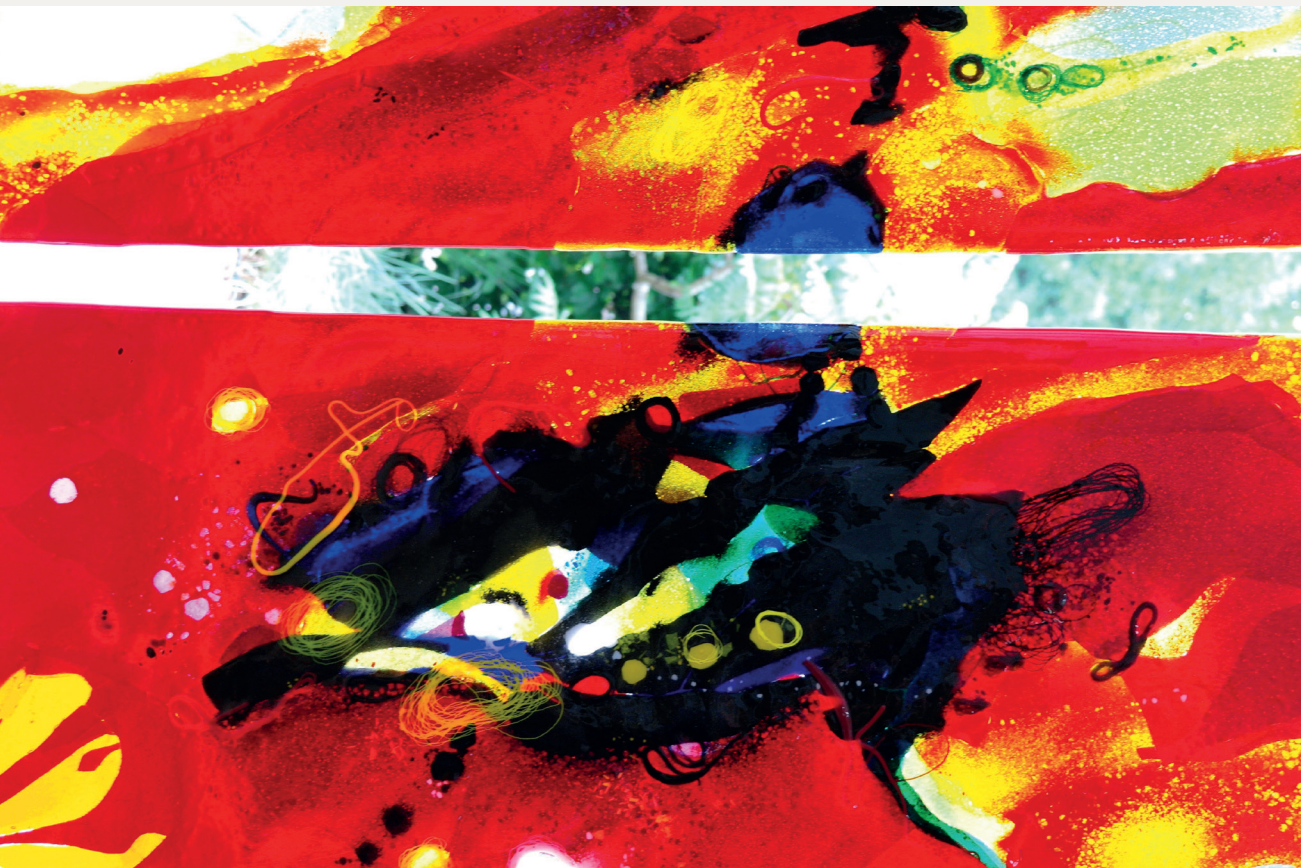

Marinus van den Berg

Een omweg waard

Een lees- en kijkgids langs kunstwerken van

Annemiek Punt

Marinus van den Berg

Een omweg waard

Een lees- en kijkgids langs kunstwerken van

Annemiek Punt

© Afbeeldingen Galerie Annemiek Punt

© 2018, Uitgeverij Ten Have

Postbus 13288

3507 LG Utrecht

www.uitgeverijtenhave.nl

Vormgeving Garage BNO

ISBN 978 90 259 0644 3

NUR 728

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Inhoud

Inleiding – de vreugde van het kijken	7
Een ander licht in een benevelde straat – <i>Joodse school in Enschede</i>	11
Kies je voor het leven	15
Loop wat zachter... ik kan niet meer zo hard – <i>De Amandelboom in Kampen</i>	17
Licht in mijn ogen	21
Gezegend in de ouderdom	22
De wereld op haar kop – <i>Sint-Petrusbasiliek in Boxmeer</i>	25
Tafelgebed	28
Begeesterend licht – <i>Sint-Christoffelkathedraal in Roermond</i>	31
Kijken in een kerk	35
Een eigenzinnige audiotour bij een kerkbezoek	37
Sta op – <i>Nieuwe Kerk in Delft</i>	41
Een fijnzinnige wandeling – <i>Grafmonument voor Riet Smid-Jager, Engelmans-kamp, Heerde</i>	45
De onderste steen – <i>Glas-in-loodramen Syrisch-orthodox klooster in Glane</i>	49
For all generations – <i>Canadese begraafplaats in Holten</i>	57
Kerstavond	60
De Geest die verrast – <i>Sint-Nicolaaskerk in Denekamp</i>	61
Zeven wensen	65
Wijs met water – <i>Vestiging Waterschap Vallei en Veluwe in Apeldoorn</i>	67
Rust in chaos – <i>Stiltecentrum Martini Ziekenhuis in Groningen</i>	71

Als een stille engel – <i>Oecumenische Geloofsgemeenschap Het Brandpunt in Amersfoort</i>	75
Wie jij werd	79
Licht dat overvalt – <i>Thaborkerk in Hengelo (Ov.)</i>	81
Verhalen uit de galerie – <i>Galerie & Atelier Annemiek Punt in Ootmarsum</i>	85
Regenboogmoeder	90
Slotwoord – Kwetsbare vlinders geven kracht	91
Overall	93
Aantekeningen	95

Inleiding

De vreugde van het kijken

Het begin

Op een mooie najaarsdag – ik woonde nog niet lang in Rotterdam – reisde ik naar de Nieuwe Kerk in Delft. Daar zag ik voor het eerst de vlinder, de hand en het bijna onzichtbare hoofd in het glas-in-loodraam 'Meisje, sta op' van Annemiek Punt.

Dit raam legde een verbinding met de verhalen die ouders me hadden toevertrouwd over het verlies van hun kind. Al die ouders worstelen op hun manier met de vraag of je nog kunt opstaan na zo'n klap.

Over mijn bezoek aan Delft schreef ik een column voor het bisdomblad Rotterdam, die Annemiek Punt onder ogen kwam. Zo kwamen wij met elkaar in contact en kreeg ik steeds meer oog voor haar werk. Inmiddels hebben we samen een aantal boeken gemaakt.

Ik vatte het plan op om Annemieks openbaar toegankelijke werken te bezoeken. En na mijn pensionering in 2016 heb ik de daad bij het woord gevoegd, van mei tot en met september 2017. Het zouden twaalf bestemmingen worden. Op de meeste plaatsen zou ik een of meer lokale gidsen ontmoeten.

Wat stelt het voor?

Annemiek Punt heeft vele glas-in-loodramen gerestaureerd. Haar atelier was al befaamd. Haar laatste grote restauratieopdracht was de synagoge van Enschede. Daarnaast ging ze steeds meer eigen werk maken, bijvoorbeeld voor het Syrisch-orthodoxe klooster in Glane.

Wandobject uitgevoerd in glasversmeltingstechniek. Diameter 86 cm

Op het eind van de vorige eeuw maakte ze de overgang naar non-figuratief werk. Vaak stellen mensen haar de vraag: Wat stelt het voor? Dan glimlacht en zwijgt ze. Ieder mag zien wat hij ziet. De tijd is voorbij dat de beschouwer iets bepaalds moet zien.

Dat brengt me op een ander punt. Er is een tijd aangebroken waarin poëzie de beste taalvorm is om over God te spreken. Ook de non-figuratieve beeldende kunst probeert geen omlinjende beelden van de Eeuwige te maken, en is poëtisch van aard. Zulke kunst speelt met de kijker, zodat hij van een bekijker die het al snel voor gezien houdt, een verwonderd mens wordt, die niet uitgekeken raakt.

De vreugde van het kijken

Halverwege mijn tochten viel mij in dat dit boek gaat over de vreugde van het kijken. Over zien en over schoonheid. Die vreugde heb ik ervaren ook op plaatsen waar dat niet vanzelfsprekend is. Kun je haar ervaren op een militaire begraafplaats of in een kerkgebouw? Dat kan voor ieder mens verschillend liggen.

Ik bezocht voor dit boek ook plaatsen die drempelvrees oproepen, plaatsen waar je liever kort dan lang vertoeft. Het zijn plaatsen die om een zekere vertraging vragen. Evenals luisteren verdraagt kijken geen haast. Je ervaart geen vreugde als je blijft steken in *even* kijken, in *even* binnenwippen.

Het licht in Annemieks werk brengt mensen ertoe hun levensverhaal te vertellen. Soms vertrouwen ze me die verhalen toe. In dit boek geef ik ze door, ook als ze indringend zijn. Soms lijken het sombere verhalen, maar schoonheid en kunst kunnen ervoor zorgen dat ze tegen het licht worden gehouden.

Kijken naar de glaskunst van Annemiek Punt levert vreugde op: er is gelukkig licht dat vrij maakt, kleurrijk licht, dat ons aanstoot.

Een ander licht in een benevelde straat

Joodse school in Enschede

Je loopt er gemakkelijk voorbij. Je moet erop attent gemaakt worden om het te zien, in een straatje in de binnenstad. Iets moois valt je soms in de schoot, maar soms moet je het bewust zoeken.

Een ander Enschede

In de joodse school in Enschede bevond zich het eerste werk van Annemiek Punt dat ik ging bezoeken. In mijn Almelose tijd ging ik soms op zondagmorgen naar de Grote Kerk voor een cantate van Bach. Door de korte toelichting vooraf hoorde je daar meer in. Ik legde altijd dezelfde, bekende weg af van het station naar de kerk aan de Oude Markt.

Het is de stad van Willem Wilmink, die het lied 'Enschede huilt' schreef na die dramatische zaterdag die zo paradijselijk leek, maar op slag veranderde door de vuurwerkramp. Voor een van de mensen met wie ik sprak maakt de nieuw opgebouwde wijk Roombeek Enschede al een omweg waard. Toen architecten werden uitgenodigd ideeën aan te dragen voor de herbouw, leverde een van hen een blanco vel in. Aanvankelijk werd die bijdrage opzij gelegd, maar uiteindelijk werd de architect toch uitgenodigd. Hij wilde de wijk opnieuw inrichten in samspraak met de bewoners.

Hoe ga je met zo'n verwoesting om? Hoe ga je met leegte om? Hoe kies je weer voor het leven? Hoe wordt of blijft een wijk, een straat leefbaar? Je moet soms van gebaande of platgetreden wegen afwijken.

Een straat met vreemde geuren

Ik leer Enschede nu van een andere kant kennen. 'Je moet soms een straat inslaan die je tot dan toe links had laten liggen,' zegt mijn gids. Het kunstwerk waar ik voor kom, ligt in de binnenstad, niet ver van de Oude Markt. Maar ik moet een voor mij onbekende straat in, de Oude Gravenstraat. Anderen kennen de straat des te beter. Zij komen er om uit te gaan, te eten, te drinken, te dansen of de coffeeshop te bezoeken. Met Jeanine Molleman, mijn gastvrouw, kom ik er midden op de dag. Ik stel me voor hoe de ramen 's avonds verlicht zijn.

Door een straat waar de geuren van shoarma en bier me als eigentijdse wierook tegemoet waaien, komen we in een straat waar in de negentiende eeuw de joodse gemeenschap leefde. Het is een klein gebied, rekening houdend met de toegestane loopafstand op de sabbat. Waar het leefgebied klein is, heeft de geest ruimte nodig. 'Lernen, leren, was zeer belangrijk om de geest vrij te houden,' zegt Jeanine. Het lijkt me een aanvulling op de stelling dat bewegen goed voor je is. Laat ook de geest bewegen. Mijn gids voelt zich sterk verwant aan creatief en kritisch denkende mensen. Waar niet zelfstandig gedacht mag worden, slaat het leven dood.

Dan richt ze de aandacht helemaal op het werk van Annemiek, en niet op zichzelf, hoewel ze een belangrijke rol heeft gespeeld in de totstandkoming van dit kunstwerk uit 2014.

Ze woont sinds 2007 in de binnenstad, en bezoekt ook de bijeenkomsten van het wijkberaad. Daar komen onder andere voorstellen ter sprake over de leefbaarheid van de binnenstad. Zo is het initiatief ontstaan om Annemiek Punt een opdracht te geven.

In de Stadsgravenstraat, naast het Lampenpaleis en tegenover de coffeeshop, bereiken we onze bestemming. In deze omgeving laten heel wat mensen hun denken 'benevelen' – een woord van mijn gids. Soms om de pijnlijke werkelijkheid te kunnen verdragen. Die shop is nog niet open, er staan wel al klanten te wachten. Die zeggen dat ze nooit kijken naar het gebouw, met – ik citeer de stadswandelgids – de 'typerende boogvensters van de voormalige joodse school en synagoge. De synagoge werd herbouwd aan de Prinsestraat, het schoolgebouwtje is blijven staan.'

Van de ramen van Annemiek Punt weet men niets. Maar de eigenaar van het

Lampenpaleis wel. Die heeft zich samen met andere winkeliers verantwoordelijk gesteld voor dit kunstwerk. De voormalige sjoel is een pakhuis geworden, maar de ramen zijn dag en nacht verlicht, en ook de eigenaar van de coffeeshop ziet erop toe dat het in de straat leefbaar blijft.

Kies voor het leven

Annemiek heeft zich voor de glas-in-loodramen laten inspireren door de woorden 'Kies voor het leven'. Als je daarvoor kiest, wat betekent dat dan?

De kleurrijke en lichte ramen wijzen een weg zonder te sturen. Ze hebben een eigen beweging en een eigen schoonheid. 'Kom op, kies voor het leven. Het is niet nodig je te laten benevelen, kijk naar wat het leven goed maakt, en wat je daar zelf aan kunt bijdragen.'

Kijk naar het licht van deze ramen. Ik hoop dat je de schoonheid en het goede ontdekt. Er schijnt in mensen die je ontmoet soms een licht dat je verwarmt. Een licht dat een geheim is, dat zich aan de greep van denken en redeneren onttrekt.

Kies je voor het leven

Kies je voor mij als ik geminacht word
kies je voor mij als ik uitgestoten word
kies je voor mij als ik apart gezet word

kies je voor mij als ik minder kansen heb
kies je voor mij als ik minder goed leren kan
kies je voor mij als ik...?

Kies je voor het leven

of kies je voor de dood
de dood van de onverschilligheid
de dood van ieder voor zich
de dood van de prestatiedruk?

Wie je ook bent
je hebt altijd de kans om te kiezen.

